

Familie Konings

uit Genk



Boek I

DE IMMIGRANT

Mathijs Konings
1727-1764

Omslag: "t Dorp Tilburg in de Meijerij" 1780 door Wicart.

**Zaltbommel
Ad Konings
December 2022**

Voorwoord

Dit verhaal is echt gebeurd. Het gaat over Mathijs Coninx, de stichter van de Tilburgse tak van de familie Coninx (Konings). Met wat geld, zijn vakmanschap als wever, en het vertrouwen in eigen kunnen, gaat hij de wijde wereld in. Mathijs wil iets van zijn leven maken en is bereid daarvoor risico's te nemen. Hij vertrekt in 1753 als vrijgezel van 27 jaar vanuit Genk naar Tilburg.

We staan in gedachten tussen de mensen die hem uitgeleide doen. Ze begrijpen dat Mathijs gedwongen is te vertrekken omdat er voor hem als tweede zoon geen toekomst is in het familiebedrijf. Zijn dorpsgenoten wensen hem het allerbeste toe op zijn tocht naar een betere toekomst, naar een textielstad in ontwikkeling. Ons verhaal over de ondernemende Mathijs wordt overschaduwd door de wetenschap dat hij jong zal sterven. Mathijs overlijdt op 5 mei 1764, op 37-jarige leeftijd na een huwelijk van 6,5 jaar. Hij laat een jonge weduwe van 37 jaar oud achter met een erg jong kind, zijn zoon Hendrik Mathijs die pas 2,5 jaar oud is. Te jong om zich later zijn vader te kunnen herinneren. Maar uiteindelijk overheerst toch een positief gevoel. Hoe kort het leven van Mathijs ook is geweest, hij is er in die korte tijd toch in geslaagd leven door te geven, dat zo levenskrachtig is gebleken dat hij tot op de dag van vandaag voort bestaat via talrijke nakomelingen. We hebben gespannen meegeleefd met Mathijs en zijn vrouw, die in een wereld vol ziekte en hoge kindersterfte nadrukkelijk beseften dat met slechts een enkel kind de toekomst aan een zijden draadje hing.

Voor we Mathijs gaan volgen op zijn tocht naar Tilburg, maken we eerst een pas op de plaats en doen een stap terug in de tijd om op zoek te gaan naar de geschiedenis van Genk, dat de geboorteplaats is van Mathijs en zijn voorouders.

Het was lange tijd de bedoeling uitputtend onderzoek te doen naar onze Genkse roots, om zo een stevig fundament te kunnen leggen onder ons familieproject. Maar de diepgaande zoektocht naar een steeds verder verleden bleek erg veel tijd te vergen. Zoveel tijd, dat ons hoofddoel, het vergezellen van Mathijs naar zijn toekomst steeds meer in het gedrang dreigde te komen. Omdat een familievorsers doordrongen is van de onverbidelijke voortgang van de tijd, besloten we het accent te verleggen naar het in beeld brengen van de Tilburgse tak van de familie op basis van de reeds beschikbare gegevens. De verkenning van de “prehistorie” van onze herkomst wordt naar een later tijdstip verschoven.

Het schrijven van een genealogisch verantwoord familie-verhaal vraagt om een balans tussen volledigheid en leesbaarheid. Te veel jaartallen en geboortedata maken het lezen minder boeiend. Voor familieleden is elke naam van belang terwijl “niet verwante” lezers niet zoveel hebben met de opsommingen van namen en voornamen, geboorte- huwelijks- en overlijdensdata. Daarom vertellen we het verhaal zoveel mogelijk zonder alle beschikbare data op te sommen. Die hebben we opgenomen in aparte bijlagen die aan het verhaal toegevoegd.

Een ander probleem is de schrijfwijze van namen en voornamen. Eenduidigheid is een goede zaak en bevordert de leesbaarheid. Het zal een gruwel zijn in de ogen van puriteinse familievorsers, maar we hebben besloten de schrijfwijze van de voor- en achternamen als volgt te regelen. De vroegste spelling van de voor- en achternaam zoals die te vinden zijn in geboorte- en huwelijksakten, zal zo consequent mogelijk worden aangehouden. Ontbreken die gegevens, dan krijgt de meest voorkomende schrijfwijze de voorkeur.

Natuurlijk weten we niet alle details. Dat zullen we in de loop van ons verhaal nog op confronterende wijze ervaren. Toch ontkomen we niet aan de noodzaak na te gaan welke redenen en omstandigheden een rol kunnen hebben gespeeld bij gebeurtenissen en beslissingen in het leven van de voorouders.

Onze interpretaties of duidingen zullen altijd het midden houden tussen aannemelijkheid en aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid. Wat te doen met onvolledige, onduidelijke en soms ook tegenstrijdige gegevens? Die gebruiken we niet of we vertellen dat ze onvolledig of onbetrouwbaar zijn. Want verzinnen is een slechte zaak als je een verhaal wilt vertellen dat echt is gebeurd.

I. EEN SCHETS VAN ROERIGE TIJDEN

Wij burgers van de 21^e eeuw raken ongerust en lopen te hoop als grote groepen vluchtelingen naar ons land komen voor hulp en bescherming. Onrust in het Midden-Oosten is voldoende om spreekkoren op de been te brengen die sluiting van de landsgrenzen eisen. De eenling die beweert dat we in onze geschiedenis nog nooit zo lang zonder oorlog zijn geweest dan in de periode vanaf 1945 tot heden, wordt weggehoond. Dat alleen al is genoeg om stil te staan bij wat onze Vlaams-Limburgse voorouders generatieslang te verduren hebben gehad van allerlei legers en bendes die brandschattend rondtrokken.

Wanorde en geweld

De tweede helft van de 16^e eeuw is een zeer roerige tijd. Er is voortdurend oorlog en er zijn ook nog die vermaledijde vrijdenkers. Ondanks een strenge inperking van de godsdienstvrijheid neemt hun aantal hand over hand toe. Een krachtadig optreden is noodzakelijk. Karel V ziet dat als keizer van het Heilige Roomse Rijk als een heilige plicht. Zijn zoon Filips denkt daar hetzelfde over. Na de

dood van zijn vader in 1555 wordt Filips koning en zet als Filips II het beleid van zijn vader ongewijzigd voort. Er zijn enorm hoge kosten verbonden aan het behoud van de Spaanse wereldheerschappij. De bodem van de schatkist komt in zicht.

Er wordt een reeks landvoogden ingezet om de orde te handhaven. Filips stelt zijn zeer loyale dienaar kardinaal Granvelle, bisschop van Arras (Atrecht), aan als adviseur van de landvoogdes en als bewaker van de zuiverheid van het katholieke geloof. Granvelle ontwerpt een nieuwe kerkelijke structuur met 3 aartsbisdommen en 18 bisdommen. Mei 1567 wordt hij opgevolgd door een hardliner, de hertog van Alva. Zijn opdracht is na de recente opstand van de bevolking tegen kerken en kloosters, de orde met harde hand te herstellen. De pogingen van landvoogdes Margaretha van Parma om tot een vergelijk te komen faalt. Ze treedt in 1567 af: oorlog en vechten is niets voor vrouwen.

In september 1567 wordt een rechtbank geïnstalleerd, die onder voorzitterschap van Alva zelf, begint met het opsporen, vervolgen en straffen van de daders en sympathisanten van de Beeldenstorm. Door haar harde optreden krijgt de rechtbank een toepasselijke bijnaam: *“Raad van Beeroerten”*.

1573 Plundering van Mechelen

In 1572 vallen de Spaanse troepen de stad Mechelen aan, die een paar weken eerder vrijwillig de poorten heeft geopend voor de troepen van Willem van Oranje. Ondanks moedig verzet valt Mechelen. De gevolgen zijn verschrikkelijk. Werkelijk niemand wordt ontzien. Grote groepen soldaten verlaten met buit overladen de stad en keren niet meer naar het leger terug.

De verovering van de stad gaat met extra grof geweld en massale plunderingen gepaard, omdat er al lange tijd

geen soldij is uitbetaald: Spanje is bankroet. Vele rijke steden in het noorden en zuiden worden belegerd, enkel om geld en waardevolle goederen buit te maken, ter compensatie van hun gederfde soldij. Plunderen is legaal volgens geldend oorlogsrecht. Een stad die zich niet vrijwillig overgeeft mag drie volle dagen worden geplunderd. Alva vertrekt op 18 december 1573.

Requesens volgt hem op. Ook hij probeert het eerst kwaadschiks met militair geweld. Tevergeefs. Ook goedschiks lukt het niet. Zijn vredespogingen (de afschaffing van de Tiende penning en de Raad van Beroerte en de instelling van een generaal pardon) kunnen het tij niet keren. Requesens overlijdt op 1 maart 1576.

1576 Plundering van Antwerpen

Nu mag Juan van Oostenrijk, broer van Filips II, een poging doen. Vlak voor zijn komst naar Brussel gebruiken de Spaanse troepen de afwezigheid van de landvoogd om hun slag te slaan. Ze trekken Antwerpen binnen en slaan op vreselijke wijze aan het muiten. Plunderende huurlingen roven een bedrag van in totaal 20 miljoen gouden kronen bij elkaar. Rijke burgers worden gegijzeld voor losgeld. Dat is ongehoord en in strijd met de geldende regels.

Het aantal gedode inwoners wordt geraamd op 7000. Na de dood van Juan in oktober 1578 komt generaal en militair strateeg Alexander Farnese, de hertog van Parma genaamd, op het strijdtoneel. Hij is de zoon van de voormalige landvoogdes Margaretha. Hij is militair en kent zijn vak, dat is meteen te merken. Farnese onderwerpt de ene stad na de andere zowel in de noordelijke als de zuidelijke gewesten.



Als we het kaartje met de veroveringen op ons laten inwerken, zien we het grote aantal veroveringen. Allemaal steden, die gebrandschat of geplunderd worden. Maar met het veroveren van steden ben je nog geen heer en meester van het land. Geldgebrek is uiteindelijk de oorzaak dat de overwinningen niet kunnen worden omgezet in een blijvende controle over het land

Als Filips II in 1598 overlijdt, blijven de Zuidelijke Nederlanden in een weinig benijdenswaardige positie achter. De opstandige noordelijke gewesten blokkeren de haven

van Antwerpen en de Franse dreiging vanuit het zuiden neemt toe.

Door het wegvallen van de Spaanse hegemonie ontstaat er een vacuüm. Er ontstaat in 1700 een strijd om de Spaanse troon, waarin o.a. Frankrijk, Oostenrijk en Engeland actief betrokken zijn. En weer zijn de Zuidelijke Nederlanden het strijdtoneel. Boven op de algemene ellende die we zojuist hebben beschreven krijgen de bewoners van het Land van Loon heel wat extra onheil te verwerken. We zetten een aantal feiten op een rij om een indruk te geven hoeveel geweld en ellende de voorouders van Mathijs en ook hijzelf hebben doorgemaakt. Het is een indrukwekkende lijst. Hier een fractie van de incidenten.

Kommer en kwel in de Kempen

We geven een opsomming van enkele belangrijke rampspoeden die de bewoners van de Belgische Kempen te verduren krijgen tussen 1544- 1609: ruim 50 jaar ellende.

1544-1572: de bevolking van Loon wordt geplunderd, gebrandschat en onderdrukt door de Franse, Oostenrijkse, Spaanse en Hollandse troepen.

1567: De prinsbisschop keert zich tegen zijn eigen bevolking. Hij belegert Hasselt om de katholieke orde te herstellen.

1568-1648: tijdens de 80-jarige oorlog zorgen rondtrekkende legers en bendes voor veel ellende. Willem van Oranje probeert in 1568 Brussel te veroveren. Zijn troepen trekken door het Land van Loon. De steden Maaseik en Hasselt slagen erin om hun poorten gesloten te houden, maar Loon valt ten prooi aan enorme plunderingen.

1572: de Prinsbisschop van Luik verordonneert dat er plaatselijk, ook in Genk, schansen en milities opgericht moeten worden.

1579: Maastricht wordt door Farnese belegerd omdat de stad in 1578 is toegetreden tot de Pacificatie van Gent. Het aantal burgerdoden wordt geraamd op 900-4000 personen, op een inwonersbestand van 20.000 zielen. Tot overmaat van ramp woedt er in diezelfde periode in het hele Land van Loon een pestepidemie.

1582-1654: troepen uit Lotharingen, Bourgondië, Italië, Oostenrijk, Frankrijk, Spanje en Holland roven de oogsten en verwoesten bijna alles. In Luik worden door de troepen uit Lotharingen 5.565 woningen in de as gelegd.

1590: de kerk van Zutendaal wordt in brand geschoten.

1594-1609: bendes huurlingen en soldaten zwerven rond in de Kempen. Door het uitblijven van soldij wordt de bevolking bedreigd met roof en brandschatting. Enorme sommen geld worden betaald om deze dreiging af te kopen. Genkse bestuurders gaan naar Bilzen, Maastricht en zelfs Roermond en lenen grote sommen geld, zodat de bevolking kan worden gevrijwaard van geweld.

1609-1621: geen oorlog, maar een piek in de heksenprocessen is het bewijs van toegenomen godsdienstige repressie.

Dan moet de Spaanse Successieoorlog (1702-1713) nog beginnen. De legers van de alliantie onder leiding van de Engelse generaal Marlborough, bevelhebber van de geallieerden, leggen grote delen van Haspengouw plat en be-

rokken Loon veel ellende. In 1702 ontmantelt Marlborough alle versterkte steden van Loon, waaronder Hasselt waar in 1705 de omwalling volledig gesloopt wordt op de poorten na.

De Bokkenrijders zaaien daarna tussen 1730-1798 terreur. Mathijs maakt in Genk een deel van de terreurgolf mee. Als hij in 1753 naar Tilburg vertrekt is er weer een opleving van de overvallen en moorden. Tijdens het folteren worden allerlei ongeloofwaardige bekenenissen afgelegd. (zie voor meer informatie bijlage V)

Rondleiding door historisch Genk

Als we straks onze Genkse voorouders gaan ontmoeten is het zinvol dat we ons vooraf oriënteren op de geschiedenis van Genk en omgeving en de belangrijkste gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden. We willen ook de (leef)sfeer leren kennen in de gehuchten en buurtschappen die tot de Sint Martinusparochie behoren waarvan de kerk in Genk staat. Na de rondgang zullen we ons hopelijk geen volstrekte vreemdelingen meer voelen.

Ligging

Genk ligt op de rand van het Kempisch Plateau dat in de ijstijd is ontstaan doordat de Maas grote hoeveelheden keien en stenen uit de Ardennen afzet in het zuidoosten van de Limburgse Kempen. De hopen puin worden in de loop der tijd bedekt met (duin) zand dat wordt aangevoerd door zeewinden uit de Hollandse laagvlakte. Het plateau is 20 km lang en loopt ononderbroken van Maaseik in het noorden door tot Lanaken in het zuiden. Het hoogste punt ligt 102 meter boven de zeespiegel en loopt geleidelijk naar het noorden af tot een hoogte van 54 meter.

Het plateau was oorspronkelijk bedekt met uitgestrekte wouden, maar door menselijke activiteiten veranderde het in een bijna boomloze vlakte waar de hei vrij spel kreeg.

De zes gehuchten van Genk

Rond 800 wordt Genk voor het eerst vermeld wanneer er een houten zaalkerkje wordt gebouwd op de plaats waar nu de St. Martinuskerk staat. Genk is een gehucht dat 200-500 inwoners telt. Deze situatie zal 800 jaar ongewijzigd blijven. In 1632 wonen er ongeveer 900 mensen in Genk, verdeeld over 180 gezinnen:

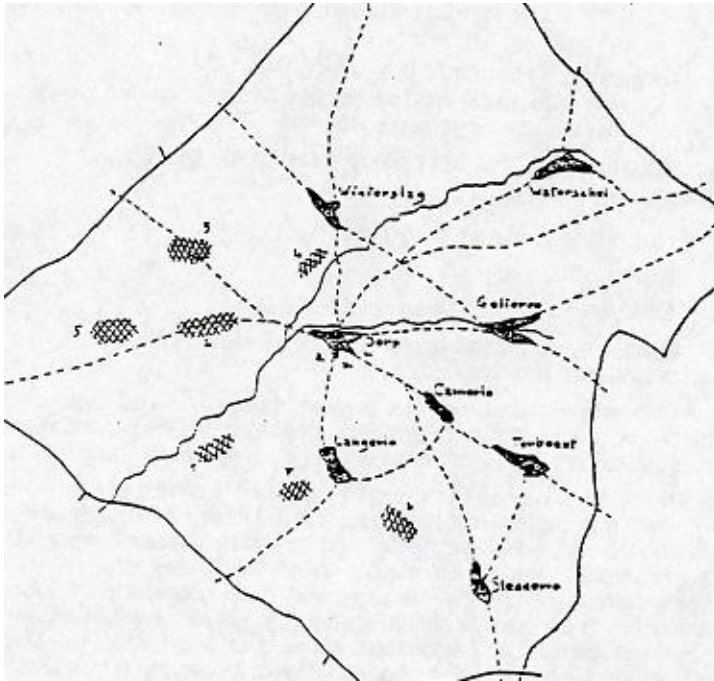
Genk-Dorp	40 gezinnen
Winterslag	27 gezinnen
Waterschei	13 gezinnen
Gelieren	34 gezinnen
Terboek-Sledderlo	25 gezinnen
Camerlo-Langerlo	37 gezinnen

Schansen en burgerwacht

De 6 kleine gehuchten liggen weerloos in de uitgestrekte heidevelden. Het graafschap Loon vormt de doorgang tussen de noordelijke en zuidelijke Nederlanden. Brand-schattende en rovende Spaanse troepen komen en gaan. Na de Vrede van Westfalen in 1648 zijn het de vogelvrije Lotharingse troepen die flink huishouden.

Al rond 1575 heeft elk gehucht zijn eigen burgemeester die belast is met het innen van de grondbelasting, het behartigen van algemene zaken zoals het beheer van de gemeene grond en het zorgdragen voor de veiligheid van de inwoners, want het zijn erg woelige en gevaarlijke tijden. Sinds 1577 zijn de burgemeesters druk met het bouwen van vluchtplekken (schansen) voor de bewoners die anders helemaal onbeschermd zijn overgeleverd aan de vaak wrede willekeur van de rondtrekkende troepen huurlingen en soldaten. Want de prinsbisschop van Luik heeft geen geld om een leger op de been te houden en geeft

de bevolking opdracht zichzelf te beschermen: in elk gehucht moet een schans worden gebouwd



Ligging van de zes gehuchten van Genk
Winterslag midden boven. **Waterschei** rechtsboven
Genk midden. **Gelieren** midden rechts. **Camerlo-Langerlo**
rechtsonder Genk. **Terboekt** rechts van **Camerlo**. **Sledderlo**
recht onder **Terboekt**.

Structuur van een schans

Rond een stuk broekgrond (natte grond) van ongeveer 1 ha groot, wordt een gracht gegraven van 4-6 m. breed. Van het gedolven zand wordt een omwalling gemaakt met een hoogte van 1,5-3 m. die wordt beplant met houtgewas of met palen en vlechtwerk wordt versterkt. De toegang wordt afgesloten met een ophaalbrug en poort.

Het is de bedoeling dat de bewoners met hun levende have en kostbaar goed op de schans kunnen schuilen. In de loop der tijd wordt de schuilplaats verbeterd. Er komt behuizing en stalling en er worden een gezamenlijke bakoven en kluis gebouwd. Ondanks het harde werk, als verdedigingswerk stelt de schuilplaats niet veel voor. Als grotere legergroepen de schans ontdekken, kun je maar beter een aanval voorkomen en de schans vrij kopen. Als de schuilplaats bijvoorbeeld op een natte, moeilijk toegankelijke plek is gebouwd kun je met een beetje geluk de dans ontspringen.

In 1582 gaat er een schepje bovenop. Nu worden alle weerbare mannen van 20 tot 60 jaar opgeroepen om burgerwachttaken te verrichten. Ze krijgen een wapen en worden gericht opgeleid en getraind. In 1587 komt er een nog strenger regime. Er moet minstens vier keer per jaar serieus geoefend worden. Als je als "huysman" (lid van de schansbewaking) je plicht niet nakomt krijg je een fikse boete. Als je gewond raakt of als je sneuvelt, krijgen jij of je familie een vergoeding. In 1632 is er sprake van een volledig militair regime. Een officier of luitenant-drossard heeft voortaan het centrale bevel en er moeten nu maandelijks oefeningen worden gehouden. Deze intensievere inzet van alle weerbare mannen heeft ingrijpende gevolgen. Vrouwen en ouderen en ook kinderen moeten veel harder werken om op het ritme van de seizoenen het vele handwerk te verrichten dat een heide-economie met zich meebrengt: dat is hard werken voor een karig loon.

Veel van het zuur verdiende geld moet worden afgedragen als aflossing van de leningen die werden afgesloten om de rondtrekkende bendes te betalen (zie verderop in de tekst). Bij de Vrede van Westfalen in 1648 krijgt Karel IV van Lorreinen die in Spaanse dienst heeft gevochten, zijn hertogdom niet terug. Hij is woest en plundert op grote schaal de Kempen

Sint Nicolaasdag 1648

Er wordt besloten om Karel gezamenlijk het hoofd te bieden. Ruim 1500 lichtbewapende huyslieden worden op 6 december 1648 in de omgeving van de stad Meeuwen ingezet tegen de manschappen van Karel. Het wordt een zwarte dag. Op deze "Rampsalighe Sint-Niklaesdag" worden ze in de pan gehakt. Rond de 400 huysmannen sneuvelen, waarvan 42 uit Genk. Onder hen is Willem op die Hostaert, kapitein van het schuttersgilde te Genk en zijn 16-jarige zoon Willem. Willem is vermoedelijk weduwnaar als hij met Anna Bollen trouwt want uit dat huwelijk wordt geen zoon met de naam Willem geboren.

Karel Van Lorreinen blijft de Kempen terroriseren. Borgloon, Hamont, Peer, Herk-de-stad, Beringen en Bilzen worden verwoest en abdijen van Herkenrode en Munsterbilzen en de Commanderij "Oude Biesen" worden geplunderd. In het jaar 1654 wordt Karel van Lorreizen eindelijk gearresteerd door de Oostenrijkse landvoogd in de Zuidelijke Nederlanden en komt er een einde aan plunderingen en geweld.

Alle schansen op een rij



1. Gelieren

Gelieren betekent helling en wordt al in 1345 in een akte vermeld. Het gehucht ligt ten noordoosten van het centrum van Genk-Dorp. Door hoogteverschil bestaat Gelieren

uit twee delen: een hoger gelegen deel dat "het Hoogzij" wordt genoemd en een lager gelegen deel met de naam "het Neerzij". Op de kadastrale kaart (1846) staat de schans aangegeven. Wat opvalt, zijn de schamele boerderijen en huizen. Kleine percelen schamele grond, verscholen in een nat gebied, ongeschikt voor landbouw.



2. Waterschei

Het dorp Waterschei grenst aan As en bestaat voornamelijk uit hei. Het is een arm Kempisch gebied, sinds de late Middeleeuwen een Luikse enclave op het grondgebied van de oude Loonse

Mottetoren op het Staelengoed

heerlijkheid Genck. De naam verwijst naar de waterscheiding tussen het Scheldebekken (Stiernerbeek) en het Maasbekken (de Bosbeek of Oeter). Tegen Waterschei aan, ligt het vrije domein Nudorp met een mottetoren en een neerhof "Winkken" genaamd. In de 16^e eeuw krijgt het domein de naam "Staelengoed" vernoemd naar Jan Stoel of Jan Stoelen.

Mottekasteel of -toren is een middeleeuws burchtype vaak uit hout opgetrokken en gelegen op een kunstmatig aangelegde aarden wal (heuvelmotte) door een watergracht met ophaalbrug omgeven, met als doel: het beschermen van het huis en grond van de eigenaar. De mottetoren is particulier bezit van de grafelijke grondbezitter. Het is een vierkante toren van steen. De omtrek is 26 m en de muren zijn 1,2 m. er dik. Het heeft een opbouw van hout en een leien dak. (zie bovenstaande tekening) Er is ook een ijskelder. In vredetijd wordt de motte luxer omdat er een permanente bewoning komt en de toren een representatieve functie krijgt. De latere schans van Waterschei (de enige

schans die bewaard is gebleven) is eigendom van de gemeenschap. De bestuurlijke verantwoordelijkheid ligt bij de gekozen burgemeester en schepenen.

3. Langerlo-Camerlo

Langerlo ligt pal ten zuiden het huidige Genk-Centrum. In 1096 schenken gravin Ida van Boulogne en haar zonen een gebied met 18 dorpen, waaronder Langerlo, aan de stiftkerk van Munsterbilzen. De naam is een vormaanduiding: lang en heeft zich ontwikkelt van Langrode (1439) via Langroij (1444) tot Langerlo (1598) Over dit kleine gehucht is weinig bekend. Van de bebouwing en de schans is niet veel behouden gebleven.

Op het huidige dorpsplein liggen een aantal stenen, de “duivelsstenen”. In oude legendes en sagen worden deze steen als voetstappen van de duivel beschreven. Een Limburgse priester schreef in 1935 onder het pseudoniem Lod Lavki op basis van deze oude verhalen een boek met de titel “De Duivelsklauw”.



4. Winterslag

Slechts op een paar honderd meter verwijderd van de Dorpsschans van Genk ligt Winterslag. Tot 1648 spreekt men van “Wentersloye”: een winning (boerderij) in het bos. De Winterslagschans (66x84 m) heeft in afwijking van de andere schansen drie kleine percelen (zie kaartje). Kenmerkend voor de Winterslagschans is dat de versterking uit drie perceeltjes bestaat. Dit zijn aparte perceeltjes op de schans, primair ter bescherming van privébezit zo

als een oliemolen. Het lijkt geen twijfel dat in dit geval de Hostaertmolen een van de privébezittingen is. Het is een compromis tussen algemeen en particulier belang. In 1635 zetelt de

schepenbank op de schans. In datzelfde jaar wordt een akte opgemaakt:

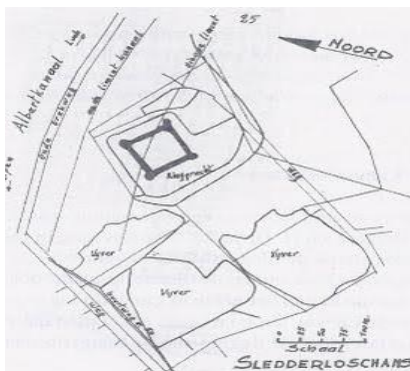
Voor Peter indie Haege en S. Meijers verschenen Willem op de Hostaardt met Peter Conincx releverende een goet met name "die Olijmolen ende een huys staende op die schans" (Ze laten vastleggen dat zij beiden eigenaar zijn van de molen)

De hier bedoelde molen kan alleen maar de Hostaertmolen zijn, gelegen bij de Stiemberbeek in de directe nabijheid van de "schansbemden". De bemden (beemden) zijn centraal gelegen voor de vier kleine kernen die Winterslag vormen: de Hostaert (met de grote en kleine Hostaert), de onderste straat (omgeving huidige Koerweg), de bovenste straat (omgeving van de huidige Hengelhoefstraat) en de Hoeven ("in dye hoeven", verbasterd tot Driehoeven).

Op een van de perceeltjes staat de molen van Petrus en Willem. De hele bevolking heeft er belang bij dat de molen extra wordt beschermd, want zonder molen geen brood. De molen betaalt het hoogste bedrag aan belastingen van heel Genk: 16,5 gulden per jaar, dat is in huidige termen 320 euro.

5. Terboek

Uit vroege bronnen blijkt dat de Terboekter schans in vreedestijd in gebruik is als overheidsgebouw. Op 30 april 1679 laat Heelken Bollen op de Terboekter schans haar testament opstellen. In 1680 worden er twee bijendieven gevangen gezet die door enkele huyslieden worden bewaakt. Het is waarschijnlijk dat ook bewoners van het gehucht Camerlo van de schans gebruik maken, want de schans van Langerlo waar de bewoners van Camerlo bestuurlijk toe behoren, ligt tweemaal zo ver van Camerlo verwijderd dan de schans van Sledderlo. In geval van nood vlucht je natuurlijk naar de dichtstbijzijnde schans.



6. Sledderlo

De schans wordt voor het eerst in 1633 genoemd in. Er is niets over, maar de ligging is nog wel bekend. Op de tekening is zien hoe strategisch de positie is gekozen. De 3 vijvers pal voor de schans zijn een ideale verdediging in een erg moerassig gebied. Toch wordt de schans gebrandschat.

7. Genk-Dorp

De Dorpsschans is de grootste en voornaamste en wordt voor het eerst vermeld op 21 oktober 1598 in een verslag van schepenen Jan indije Haeghe. Voor die tijd diende de parochiekerk als toevluchtsoord voor de bewoners. Er zijn geen afbeeldingen bewaard gebleven. Op 30 november 1649 vlucht pastoor Arnold Van de Venne met een aantal van zijn parochianen naar de Dorpsschans. Vanuit deze verschansing ziet hij hoe de Lotharingse troepen bewoners meesleuren, geselen en kwellen. Vrouwen worden uitgekleeft en naakt achtergelaten. De wandaden grijpen de pastoor zo aan dat hij een beroerte krijgt en vijf dagen later overlijdt. In 1651 steken Lotharingse troepen de schans alsnog in brand.

Functies van de Dorpsschans in vreedestijd

In de loop der tijd wordt de functie van de schansen verder verruimd. De Dorpsschans krijgt als hoofdschans, naast het beschermen van de burgers ook een belangrijke bewaarfunctie. In 1603 wordt er de kerkkist bewaard. Deze bewaarfunctie wordt in 1636 uitgebreid tot een meer algemene stalling *“om de besten te bewaeren”*. Door de instelling van een officiële bewaarfunctie komt er ook een officiële bewaking: er gaan enkele mannen permanent op bewaarschansen wonen. Nu er permanente bewoning en bewaking is, kunnen er ook mensen worden opgesloten.

Zo wordt de schans een gevangenis. Als de schepenbank steeds vaker naar de schans moet om een verdachte te verhoren en te berechten, is het wel zo praktisch om dan ook maar meteen op de schans te vergaderen. En als de schepenbank kantoor houdt op de schans kunnen er ook niet-militaire taken worden verricht

Afkopen van plundering

Om een indruk te krijgen welke kosten verbonden zijn aan verwoesting en brandschatting hebben we een overzicht opgenomen van de vaak substantiële bedragen die zijn betaald om verder geweld te voorkomen. Het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis heeft een website met een applicatie, waarmee de koopkracht kan worden berekend van het oude geld in hedendaagse valuta (euro). In 1650 is een gulden bijna 20 euro.

Enkele voorbeelden

- 1633: Geliereenschans betaalt 14 stuivers, ongeveer 14 euro en Sledderloschans betaalt 4 gulden en 10 stuivers; bijna 80 euro.
- In 1647 wordt er ruim 92 gulden betaald voor sauvegarde. Dat is omgerekend 180 euro.
- In 1675 betaalt de Dorpsschans 22 gulden (430 euro) aan de Hollandse troepen.
- In de periode van 1702-1703: betaalt de schans van Langerlo ruim 1556 gulden. Dat is ruim 707 euro.

Om de zwaarte van de afkoopsommen goed te kunnen inschatten moeten we ons realiseren dat genoemde bedragen opgebracht moeten worden door kleine, arme gemeenschappen van slechts enkele tientallen gezinnen. Ze sluiten leningen af om de schattingen te kunnen betalen. De aflossing van de leningen drukt zwaar op de bevolking.

II. KENNISMAKEN MET ONZE VOORoudERS

Wat de geschiedenis van de Genkse voorouders betreft, gaan we terug naar het eind van de 16^e eeuw. Daar hebben we een wat wazige en onduidelijke start. Ene Gerardus Coninx, over wie geen verdere gegevens bekend zijn, trouwt met een anonieme vrouw met wie hij 6 kinderen krijgt. Een van hen is Henricus Coninx, onze oudst bewezen voorvader.

Gerardus Coninx en onbekende vrouw

Uit informatie van Ivo Coninx uit Genk wordt rond het eind van de 16^e eeuw Gerardus Coninx geboren die met een onbekende vrouw trouwt en met haar 6 kinderen het leven geeft.

1. Gerardus geboren in 1615.
2. Petrus geboren in 1616.
3. Joannes geboren in 1619
4. **Henricus geboren in 1625 in Winterslag.**
5. Maria geboren in 1630.
6. Remigius geboren in 1632.

Gerardus Coninx bevindt zich met zijn kinderen midden in de 80-jarige oorlog (1568-1648). Tijdens het 12-jarige bestand (1609-1621) is er dan wel even geen oorlog, maar de jacht op ketterse Papen gaat met extra hevigheid door. De kennismaking omvat een periode van ruim een eeuw: van Henricus, geboren in 1625, naar voorvader Mathijs Coninx, geboren in 1727, grondlegger van de Tilburgse familie Konings.

Het zijn 4 generaties Coninx in rechte lijn van afstamming:

- A. Henricus Coninx (*1625) trouwt Anna Maria Bollen
- B. Gerardus Coninx (*1655) trouwt Anna Smeets
- C. Henricus Coninx (*1699) vader, trouwt Anna Henckens
- D. Matheus (Mathijs Coninx (*1727) trouwt Anna Beijstere

A. HENRICUS CONINX EN ANNA MARIA BOLLEN

Stamvader Henricus Coninx, wordt in 1625(?) geboren. Op 9 februari 1649 trouwt hij in Winterslag met weduwe Anna Maria Bollen. Getuigen zijn Peter Coninx (broer) en Steynart Bollen, de vader van Anna. Zij wordt rond 1615 geboren in Genk of Zutendaal en overlijdt in Genk omstreeks 1689. Henri overlijdt te Winterslag na 1678.

Anna Bollen en Willem Opde Hostaerdt

Anna trouwde 7 jaar eerder op 18 februari 1642 met Willem Opde Hostaerdt. Willem sneuvelt op 6 december 1648, samen met zijn 16-jarige zoon Willem (uit een eerder huwelijk) tijdens een treffen op Sint-Nicolaasdag tussen ongewapende boeren en Franse soldaten in de buurt van Meeuwen.

Hofstede

Opde Hostaerdt is een verbastering van "op de hofstede". Een hofstede is geen boerderij of hoeve, maar een ruime, luxe woning omgeven door een besloten erf: een hof. Het woord hof stamt van "hoef", van (be)hoeven, en betekende oorspronkelijk: een stuk akkerland groot genoeg om in de behoefte van een gezin te voorzien. Willem en Anna krijgen 3 kinderen

Marie Opde Hostaerdt

Zij wordt geboren 29 september 1643. Zij is waarschijnlijk voor 1648 overleden. In de registers van Genk is geen overlijdensakte te vinden.

Hubertus Opde Hostaerdt

Hij wordt geboren 2 juli 1645.

Marie Opde Hostaerdt

Zij wordt geboren op 22 januari 1648. Haar vader Willem

Opde Hostaert sneuvelt in december van hetzelfde jaar. Marie trouwt rond 1677 met Michael Indehaeghe uit Genk. Zij overlijdt in 1721.

De familierelatie tussen Opde Hostaertd en Coninx

Petrus Coninx (1616), broer van onze stamvader Henricus Coninx, trouwt met Elisabeth Opde Hostaert, zus van Willem Opde Hostaert. We hebben Petrus en Willem leren kennen als molenaars op de Winterslagschans. Zij zijn dus zwagers. Willem trouwt in 1642 met Anna Bollen. Een jaar na de geboorte van hun jongste dochter Marie, hertrouwt weduwe Anna in 1649 met Henricus Coninx, broer van haar zwager, Piet Coninx. Henricus gaat bij zijn vrouw Anna en haar 3 kinderen op de hofstede wonen. Hij neemt letterlijk de plaats over van Willem, als echtgenoot, (stief)vader en beheerder van de hofstede en krijgt daarom de bijnaam "alias op die hostart".



Op de kaart uit 1840 staat prominent het buurtschap "Hostart" vermeld. Op de plaats van de oorspronkelijke hofstede staat nu een moderne boerderij. Bij de hofstede heeft een watermolen gestaan die werd aangedreven

door het water van de Stiemerbeek. Door de steenkoolwinning treden regelmatig mijnverzakkingen op. De oude watermolen zakt langzaam weg in de moerassige grond.

Kinderen

Er worden in het gezin van Henricus en Anna in totaal 8 kinderen geboren: zes jongens en twee meisjes. Alle kinderen komen in Genk-dorp ter wereld met uitzondering van Gerardus (1653) die ziet in Winterslag-Genk het levenslicht. Samen met de kinderen uit Anna's eerste huwelijk vormen ze een gezin van 12 personen

1. Gerardus Coninx

Hij wordt in 1651 geboren en overlijdt voor 1653

2. Gerardus Coninx (voorvader)

Hij wordt geboren 18 november 1653. Hij overlijdt te Zutendaal tussen 9 september 1724 en 9 mei 1730. Hij trouwt in 1674 met Ida Bals en hertrouwt met Anna Smeets (Zie B)

3. Joannes (Joes) Coninx

Hij wordt geboren op 21 november 1655

4. Peter Coninx

Geboren 2 februari 1658, overleden voor 11 januari 1690?

5. Antonius Coninx

Hij wordt geboren op 5 december 1660 te Munsterbilzen en trouwt 25 oktober 1690 in Munsterbilzen met Landrada Oliviers (1668-1739). Hij overlijdt in 1700.

6. Catharina Coninx

Zij wordt geboren rond 1662 en trouwt met Laurentius Custers. Catharina overlijdt na 20 maart 1698.

7. Cornelia Aleidis Coninx

Zij wordt geboren in 1663

8. Henricus Coninx

Hij wordt geboren 2 mei 1665 en overlijdt 11 januari 1690?

B. GERARDUS CONINX TROUWT IDA BALTS

Geert wordt geboren op 18 november 1653. Hij trouwt rond 1674 te Zutendaal met Ida Balts

Kinderen

1. Jan Conincks

Hij wordt geboren in 1680 en trouwt op 17 februari 1708 met Ida Oliviers (1676-1748)

2. Cornelius Conincks

Hij wordt geboren in 1685 en overlijdt in 1738. Cornelius trouwt met Anne Marie Heyen (1686-1750)

3. Maria Conincks

Zij wordt geboren in 1688 en trouwt met Martin Geurds

4. Anna Conincks

Anna wordt geboren in 1690 en overlijdt in 1723.

B. GERARDUS HERTROUWT ANNA SMEETS

Geert hertrouwt rond 1699 met Anna Smeets. Haar geboortedatum is onbekend. Anna Smeets overlijdt op 16 mei 1730. Er worden twee kinderen geboren.

5. Henricus (Henri) Koninx (voorvader)

Hij wordt geboren in Genk op 22 augustus 1699. Hij overlijdt op 6 oktober 1775. Hij trouwt met Anna Henckens, die

rond 1700 geboren is. Zij worden onze voorouders.
(Zie C).

6. Aleidis Koninx

Zij wordt geboren te Genk op 24 mei 1706

INTERMEZZO

We hebben gezien dat Peter Coninx en Willem Opdie Hostaerdt belangrijke mannen zijn. Ze bezitten geld en wie geld heeft, koopt meestal ook grond waarin hij zijn geld belegt. Daarom zijn we benieuwd of hun bezit in de familie blijft en hoe het onroerend goed onder de kinderen wordt verdeeld. We hebben twee akten gevonden waaruit blijkt dat de grootouders van Mathijs en ook zijn vader en ooms onroerende goederen bezitten:

- Een huis met hof in Winterslag en beemden op de weg naar Diepenbeek, een bunder groot. Eigendom van Jan Coninx.
- Een stuk bos in het Colersbosch in Terboek, gelegen langs het pad waar mensen van Sledderlo via Langerlo naar de kerk in het Dorp gaan. Eigendom van Henri Coninx 1699. Het is drie roeden groot.

Op 12.01.1745 vraagt Peter Coninx (1698), voor de schepenbank van Genk het eerstgeboorterecht (primo geniture) op voor zijn oudste broer Jan in huis en hof te Winterslag en voor de beemden naar Diepenbeek met als reengenoten Jonckers en Remans. Het Colersbosch in Terboek met reengenoten Hendrick Coninx en het bos van Lambert Landmeters "naer den sledderen mispadt naar langeren".

(“Reengenoot” is een aangrenzende eigenaar. “Reen” of “rein” betekent met gras begroeide akkergrens. Een reengenoot was vroeger de bezitter van aangrenzend land).

Op 12/11/1775 vragen de broers en zussen van Mathijs en hun erfgenamen, te weten Gerard Coninx en zijn neef Hendrick Moonen, zoon van Anthoon Moonen en Catharina Coninx, samen met Hendrick Coninx uit Tilborgh, hun deel van het goed, bewoond door Gerard Raemen en een bonder groot in Winterslag en de drie roeden in het Colersbosch.

Er is geen informatie beschikbaar hoe Hendrik uit Tilburg in de besluitvorming is betrokken. Is hij in Genk geweest om te overleggen? Bijna 20 jaar later op 28 april 1795 wordt een akte opgemaakt, waarin de erfgenamen de bunder grond in Winterslag verkopen en delen. De opbrengst is 120 gulden. Hendrik Konings uit Tilburg, de zoon van Mathijs krijgt $\frac{1}{4}$ deel. Zijn neef Hendrik Moonen komt hem dat in 1795 persoonlijk in Tilburg overhandigen.

C. HENRI CONINX EN ANNA HENCKENS

Henricus (Henri) wordt op 22 augustus 1699 te Genk geboren. (Peter en meter: zijn Gerard Koninckx en Elisabeth Jonckers). Henri overlijdt op 6 oktober 1775 te Genk.

Op 24 augustus 1721 trouwt Henri met Anna Henckens. Anna wordt op 13 april 1699/1700 geboren in Langerlo en overlijdt daar op 10 oktober 1771. Getuigen bij het huwelijk zijn Peter Koninx en Mechtildis Henckens.

De ouders van Anna zijn Matheus Henckens (1675) en Elisabeth Lenaerts (1665). Het gezin bestaat uit 6 kinderen die allen in Genk worden geboren. (Voor meer informatie over het gezin Henckens zie bijlage I)

Anna was eerder getrouwd met Laurent Schreurs. Anna blijft na de dood van haar man achter met 3 kleine kinderen. Het is dus zaak om snel te hertrouwen om de zorg voor haar en haar kinderen veilig te stellen. Een jaar na

het overlijden van haar man trouwt de 22 jaar jonge weduwe Anna op 24 augustus 1721 met Henri Koninx.

Henri wordt de stiefvader van:

- Elisabeth Schreurs (1716-1771) trouwt ene Houben
- Christina Schreurs (1718-1787) trouwt met M. Celen
- Gerard Schreurs (1719-1789) trouwt Aldegonda Leys.

Henri en Anna krijgen samen nog zeven kinderen:

1. Gerardus Coninx

Geert wordt geboren in 1722 en overlijdt in 1793. Hij trouwt (Magdalena) Helena Lenaerts. Zij krijgen 7 kinderen. Helena overlijdt op 21 februari 1770 in *puer perio* (in het kraambed). Geert blijft achter met 7 kinderen, de jongste is 5 jaar.

Met zijn twee oudste dochters Marie en Anna-Maria van 15 en 14 jaar verzorgt hij zo goed als het kan het gezin. Geert hertrouwt op 56-jarige leeftijd met Maria Coninx (geen familie). (Zie bijlage II)

2. Anna Coninx

Zij wordt omstreeks 1724 geboren en overlijdt in 1801. Anna trouwt Anthoon Moonen. (Zie bijlage III)

3. Mathijs (Matheus) Coninx

Onze stamvader wordt geboren op 11 maart 1727. Hij trouwt met Adriana (Anna) Beijstere (zie verderop in het verhaal). Het is op 11 maart 1727 nogal druk bij de doopvont tijdens het doopsel van Mathijs: 3 mannen en 1 vrouw worden ingeschreven in het doopregister.

Peter en meter zijn Gerardus Smedts en Margaretha Broox en Frans Remans voor Hubert Smedts. De jongere Hubert Smedts wordt vervangende peter voor de al wat oudere Gerardus Smedts. Maar wat doet Frans Remans

in dit rijtje? Frans Remans is de broer van de kapelaan, en treedt waarschijnlijk op als plaatsvervangende peter.

Peter en meter

Tijdens het Concilie van Trente (1545-1563) wordt deze (godsdienstige) relatie van de dopeling beperkt tot de ouders, het kind en de peter en meter. Vaak zijn het grootouders en ooms en tantes die gevraagd worden om het peetouderschap op zich te nemen. Als de peter of meter op leeftijd is, worden alvast een jongere vervangende peter en meter ingeschreven die de plicht voortzetten om te waken over de godsdienste opvoeding van het kind.

4. Laurentius Coninx

Hij wordt geboren op 4 augustus 1729 en overlijdt voor 2 december 1737.

5. Maria Coninx

Zij wordt geboren op 27 mei 1732. Zij is "*imbecile*" Haar overlijdensdatum is onbekend

6. Laurentius Coninx

Hij wordt geboren op 2 december 1732 en overlijdt voor 1795.

MATHIJS VERTREKT NAAR TILBURG

Mathijs zal als zijn oudste broer Geert in leven blijft, niet in het familiebedrijf kunnen blijven werken. Geert heeft het recht van de eerstgeborene en die erft alles. Dat recht is bedoeld om te voorkomen dat landbouwgrond van de familie door erfdeling zo versnipperd raakt dat er percelen ontstaan die te klein zijn om een gezin te voeden. Het komt vaak voor dat de tweede zoon dan maar priester wordt of in het klooster gaat, maar daar is Mathijs niet geschikt voor. Hij heeft het weversvak geleerd, daar is hij

goed in. Zijn toekomst ligt in het weven van wollen stoffen. Zo lang hij vrijgezel is kan hij bij zijn ouders thuis wonen en werken. Wil hij een gezin stichten dan zal hij het ouderlijk huis moeten verlaten, want stamhouder broer Geert wordt hoofdbewoner. Mathijs wacht niet af tot zijn broer trouwt en kinderen krijgt. Hij trekt eerder zijn plan. Uit de cijnsboeken blijkt dat vader Henricus flink wat grond bezit in Genk en Winterslag. Maar ook het onroerend goed blijft ongedeeld. Zijn de plannen die hij heeft misschien te groot voor Genk? Heeft hij conflicten met familieleden of is hij te onrustig, te avontuurlijk om zijn verdere leven in Genk door te willen brengen? We weten het niet. Wat ging er allemaal vooraf aan het definitieve besluit om uit Genk te vertrekken? Hoe kwam hij aan de informatie om goede afwegingen te kunnen maken?

- Rond 1750 woedt er in de zuidelijke Nederlanden weer oorlog, nu tussen de Oostenrijkers en de Fransen. Naar het zuiden trekken is voor Mathijs dan ook geen optie. Naast een voortdurende oorlogsdreiging heerst daar nog grotere armoede dan in Genk en er wordt Frans gesproken en die taal beheerst Mathijs niet.
- Mathijs heeft ongetwijfeld gesproken met teuten en rondtrekkende marskramers. In het naburige Lommel wonen veel teuten. Hun verhalen spreken hem aan. Lommel maakt deel uit van de Meierij en valt onder het bestuur van de Republiek. De inwoners leven onder protestants bewind. Het schijnt allemaal erg mee te vallen. Er is dan wel geen echte vrijheid van godsdienst maar als je onopvallend te werk gaat is er veel mogelijk. Heb je de pech dat er een fanatiek stads- of dorpsbestuur aan het bewind is, dan ga je pal over de grens naar de kerk. Mathijs is een vrome katholiek maar de beperkingen in de uitoefening van zijn godsdienst wegen niet op tegen het voordeel van

de grotere welvaart in de Republiek.

- Marskramers handelen in allerlei kleine huishoudelijke spullen afhankelijk van de vraag. Ze spelen een belangrijke rol bij het verspreiden van nieuws en informatie en regionale roddel. Van hen kan Mathijs informatie hebben ontvangen over de stand van zaken direct over de grens.
- Teuten zijn ambulante ambachtslieden. Ze voeren reparaties uit en verkopen ook eigengemaakte producten. Hun thuisbasis in de Lage Landen ligt in de Kempen, bijna uitsluitend in het Limburgse deel ervan. Ze zijn dus goed op de hoogte van de stand van zaken in het katholieke zuidelijke deel van de Republiek. Volgens onderzoekers ontstaat "de teut" rond het begin van de 17e eeuw, mogelijk als gevolg van het stilvallen van het reguliere transport van goederen met paard en kar tijdens de 80-jarige oorlog. "Mars" en "teut" zijn nauw verwante woorden. Mars is een ander woord voor rugkorf (iets in je mars hebben) en teut is afkomstig van het Duitse woord "tuete" dat zak of tas betekent.

Een afgewogen beslissing

Mathijs gaat in ieder geval niet onvoorbereid op pad. We weten dat hij in staat is voor zichzelf te zorgen, weven is zijn sterkste troef. Hij wil in ieder geval niet naar het zuiden. Ze zijn daar wel rooms-katholiek, maar ze hebben een heel andere aard en cultuur dan in de Kempen. En hoe dichter je bij de Franse grens komt, hoe groter de kans dat je geplunderd en mishandeld wordt door Franse troepen die vanuit Frankrijk regelmatig uitvallen doen. Naar het oosten wil hij ook niet. Daar wonen wel Limburgers die zijn taal spreken, maar als boer van de zandgrond en de hei, voelt Mathijs zich niet thuis in het heuvel-

achtige land van klei en mergel. In het westen ligt het herzogdom Brabant. Daar zijn zeker mogelijkheden. Maar als hij naar Brabant wil, dan toch het liefst naar het noordelijk deel van Brabant, dichterbij de welvarende Republiek.

Voor Mathijs is Staats-Brabant niet echt buitenland. Het Brabantse dialect verstaat hij redelijk goed. In de Kempen en de Meierij wonen mensen zoals hij, gemoedelijke, katholieke keuterboertjes die vol godsvertrouwen op zand en heide een leven leiden als boer en thuiswever. Dat is het leven dat hij goed kent. Staats-Brabant is feitelijk een kolonie van Holland, een wingewest. De lonen zijn in vergelijking met Holland laag, maar de armoede en werkloosheid zijn zo hoog, dat de boeren voor een karig loon willen werken, hard werken. Er is voor Leidse wol handelaren flink geld te verdienen. Tussen 1691 en 1724 vestigen zich in Tilburg dertien Leidse drapeniers. Zij beginnen met het opkopen van wol en geven de thuis wevende boeren weefopdrachten: volop werk dus.

Mathijs heeft wat geld geërfd, kan weven als de beste en kent het boerenvak op zijn duimpje. Particulieren kunnen tegen betaalbare prijzen gemeijntgrond kopen en ontginnen: nieuw land maken. Dat maakt Tilburg erg interessant voor Mathijs. Hij besluit zijn kans te wagen. Waarschijnlijk in het voorjaar van 1753 verlaat hij Genk. Dat weten we omdat hij op 5 november 1757 in zijn trouwakte laat vastleggen dat hij op dat moment 4 jaar in Tilburg woonachtig is. Of hij een vooropgezet plan heeft om naar Tilburg te gaan weten we niet.

De weg tussen Hasselt en Luyksgestel is nieuw, dat kun je zo zien. Het oppervlak is mooi egaal. Geen enkele kuil in de weg. Dat loopt en rijdt comfortabel. Dat is te danken aan de prins-bisschop van Luik, die op 23 mei 1735 aan

de dorpen langs het traject Tongeren-Hasselt opdracht heeft gegeven om de aarden wegen in hun gemeente te verharderen en te egaliseren, omdat de bestaande weg:

“soodaincklijk ongebruyckelijk is door de groote diepe waterplassen dat het onmogelyck is aan eenighe voerluyden met hun paarden ende vrachten sonder groot perykel te passeren”.

Dit is het begin van de aanleg van een handelsweg tussen Luik en Den Bosch, die tot aan de grens met Staats-Brabant, volledig over het grondgebied van het prinsbisdom Luik loopt. Hiermee wordt het handelsembargo ontweken tussen de Oostenrijkse Nederlanden en de Republiek. In 1745 is het traject Luik-Tongeren gereed.

Mathijs heeft geen borgbrief.

Mathijs heeft bij zijn komst naar Tilburg geen borgbrief bij zich. Dat weten we na raadpleging van het borgbrievenregister. Hij is dus niet onbemiddeld en kan in zijn eigen onderhoud voorzien. Een borgbrief, ook wel ontlastbrief of acte van indemniteit genoemd, is een document waarin de armenvereniging (de *"Tafel van de H. Geest"*) uit de plaats van herkomst, aan het bestuur van de plaats van vestiging verklaart, borg te staan voor de kosten die in de toekomst gemaakt moeten worden in het geval de betrokken persoon en zijn gezin door ernstige armoede worden getroffen of bij aankomst al onvermogen zijn. Het is een katholieke voorziening, die bijna in elk dorp of stad aanwezig is en op parochieel niveau wordt georganiseerd.

De benaming "H. Geesttafel" ook wel armentafel of Geestdis genoemd, is vermoedelijk ontleend aan de plaats waar de inzameling van geld en goederen plaatsvindt: op een tafel achter in de kerk. Tot de Franse Tijd is een borgbrief verplicht als men besluit naar een andere

plaats te verhuizen.

Dat Mathijs geen borgbrief bij zich heeft wil zeggen dat hij er geen nodig heeft omdat hij over voldoende eigen middelen beschikt om in zijn levensonderhoud te voorzien. Er is geen informatie bekend over de financiële situatie van Mathijs maar hij koopt kort na aankomst in Tilburg een huis en gereedschap om te kunnen boeren en weven. Nee, Mathijs staat zijn mannetje.

De eerste jaren in Tilburg

Het grondgebied van Tilburg is eeuwenlang bijna onveranderd gebleven. Het is in 1754 nog steeds een uitgestrekt, leeg gebied. In het oostelijke deel is verspreide bewoning. Het westelijke deel bestaat hoofdzakelijk uit heidegebied, "gemeijnt" genaamd. Mathijs kent dit landschap maar al te goed, het lijkt als twee druppels water op dat van Genk. Aan het eind van de 17e eeuw heeft er als gevolg van de bevolkingstoename een splitsing plaatsgevonden, de Heikant wordt opgedeeld in twee delen: Westen Oostheikant.

Nieuwland

Uit de akte van ondertrouw en de huwelijksakte blijkt dat Mathijs als hij in Tilburg aankomt, huisvesting vindt in het "Nieuwland". Op de plattegrond van Tilburg en Goirle van Diederik Zijnen uit 1760 staat in het centrum van het dorp inderdaad het woord "Nieuwland". Het gebied is gelegen aan de noordelijke zijde van de steenweg en de Somerstraat. Het is daar dicht bebouwd.

De straat is al in 1754 een belangrijke verkeersroute tussen het noorden en het zuiden van de stad en zal dat blijven. Dat blijkt uit het feit dat in 1824 Tilburg slechts twee echte straten kent, (straten met voldoende verharding): de Heuvelstraat en de Nieuwlandstraat. In 1661 wordt de

"Nieuwelantse straet verhard met zogenaamde Scheepskasseijen". In 1667 wordt de straat om die reden "Casseijwech" genoemd. Het is centraal gelegen tussen het noordelijke en zuidelijke deel van het grondgebied van Tilburg tegen het aangrenzende "Heike". Het is een van de duurdere delen van het dorp.

Verwarring

We zijn in verwarring want we begrijpen niet wat Mathijs als eenvoudige wever in zo'n welvarend deel van het dorp te zoeken heeft. Of vergissen we ons? Ja, het gaat om een heel ander Nieuwland: een stuk heidegrond dat kortgeleden door ontginning aan de (land)bouwgronden van het dorp is toegevoegd. Nieuwe akkers dus, en geen "stedelijke" omgeving. gelegen in het centrum van het dorp, maar een ontginningsgebied in het noorden van Tilburg, de "Heijkant" genaamd, waar je kunt boeren, schapen houden en weven.

Opkomst van fabriekshuizen

In 1739 zijn er in Tilburg 700 weefgetouwen door thuiswevers in bedrijf. Ze werken voor Leidse wolhandelaren. Thuis weven gebeurt vaak in kleine, ongeschikte en onverwarmde ruimten. Bij streng winterweer kan er regelmatig niet gewerkt worden. Aan deze onzekere en inefficiënte omstandigheden moet een einde worden gemaakt. De wolhandelaren besluiten de productie bedrijfsmatiger te organiseren.

Ze richten op eigen grond fabriekshuizen op, waar ingehuurde wevers onder direct toezicht efficiënter hun werk kunnen doen.

Mathijs komt dus Tilburg binnen op het moment waarop zich de eerste fase van een ingrijpend industrialisatieproces voltrekt. Waarschijnlijk is dat proces juist de reden

waarom hij naar Tilburg is getrokken. Mathijs is een geoevende wever. Maar hij wil wel eigen baas blijven.

Mathijs ontmoet Adriana (Anna) Huijbert Beijstere

In de periode tussen 12 december 1756 en 5 november 1757 ontmoet de jonge ongehuwde Mathijs Konings Anna Beijstere, een jonge kinderloze weduwe. Anna woont in Oostheijkant in het huis waarin zij met Hendrik Nauwens, haar eerdere echtgenoot en zijn beide kinderen woonde. Mathijs woont niet, zoals we eerder vooronderstelden, in het centrum van Tilburg maar in Westheijkant. Ze wonen dus dicht bij elkaar in de buurt. De vraag rijst of Hendrik en Mathijs elkaar hebben gekend of zaken gedaan hebben met elkaar? En hebben Anna en Mathijs elkaar toen al leren kennen? We weten het niet.

De zoektocht naar een partner verloopt zorgvuldig, vaak via familiale lijnen en geadviseerd door de pastoor. Je moet weten wat voor vlees je in de kuip hebt voordat je met iemand in zee gaat. Uit wat voor familie komt de beoogde partner? Maar Mathijs is helemaal alleen, al zijn familieleden wonen ver weg in Genk en omgeving. Mathijs is dus in de korte tijd dat hij in Tilburg woont goed ingeburgerd; hij is geen immigrant meer.

Familie Beijstere

We gaan kort in op de familiale achtergronden van voormoeder Anna Beijstere. Haar ouders zijn:

Hubertus (Huijbert) Beijstere gedoopt op 3 november 1689. Hij overlijdt 16 maart 1742 in Loon op Zand; en Anna (Anneke) Corste Kroot, gedoopt op 5 oktober 1698 Loon op Zand.

Eerder huwelijk van Anna

Mathijs trouwt een kinderloze weduwe. Adriana (Anna)

wordt geboren op 13 september 1728 te Loon op Zand als 5^e kind in het gezin van Huijbert Beijstere en Anneke Corste Croot, dat in totaal 8 kinderen groot is. (Zie bijlage IV). Over haar jeugd weten we niets. Anna woont op het moment dat ze met Mathijs Konings trouwt, in een huis in Oostheijkant. We nemen aan dat dit het huis is waar ze met haar overleden man Hendrik Nauwens heeft gewoond, samen met zijn twee jongvolwassen kinderen uit diens vorig huwelijk met Jenneke van der Schoot

- Anna Nauwens, geboren op 11 december 1736
- Gerardus Nauwens, geboren op 7 maart 1739

Wanneer Jenneke van der Schoot overlijdt, is niet bekend. We weten niet hoe lang Hendrik weduwnaar is geweest wanneer hij en Anna begin 1756 officieel besluiten om te trouwen:

“den 31 januari 1756 sijn ondertrouwt Hendrik Piter Nauwens weduwnaar van Jenneke Geert van der Schoot geboren en wonende te Tilburg met Adriana Bijster j.d. geboren en wonende te Loon op Zand volgens een attestatie van Loon op Zand was getekent heden den 31 Jan 1756 (.) Hiervan is attestatie gegeven dat de geboden onverschindert gegaan zijn den 15 febrj 1756”. (Bron: Trouwboek uit periode 1746-1759 Nederduits Gereformeerd. pagina 365).

Het huwelijk van Anna en Hendrik Nauwens zal maar van korte duur zijn. Hendrik overlijdt op 12 december 1756.

D. MATHIJS TROUWT ADRIANA BEIJSTERE

We zien dat er maar 10 maanden liggen tussen het overlijden van haar eerste man Hendrik Nauwens en haar huwelijk met Mathijs. Het lijkt er sterk op dat de huwelijkspartners elkaar al kennen. Anna is afkomstig uit Loon op Zand en ze woont volgens de acte van ondertrouw al 2 jaar in Oostheijkant als ze met Hendrik Nauwens trouwt.

Vanaf medio 1753 woont ook Mathijs in Oostheijkant. Dat maakt het aannemelijk dat Anna, Hendrik en Mathijs bekenden van elkaar zijn. In het trouwboek van 1757 van de gemeente Tilburg wordt vermeld dat op 5 november 1757 Mathijs en Adriana Bijstere in ondertrouw gaan. We besteden uitgebreid aandacht aan de inhoud van de ondertrouwakte omdat ze de enige informatiebron is over de woon- en leefsituatie van Mathijs en natuurlijk ook omdat het de start is van de Tilburgse familie Konings. In de onderstaande akte staat het volgende te lezen:

Mathijs Coninx, 30 jaar, geboren te Genk gelegen in het land van Luijk, onder het graafschap Loon, gaat in ondertrouw met Adriana Bijstere. Mathijs woont al vier jaar in Tilburg. Anna is bijna een jaar weduwe van Henricus Nauwens. Het huwelijk is kinderloos gebleven. Adriana is afkomstig uit Loon op Zand.

Ze woont aan de Oostenheijkant waar ze naar eigen zeggen twee jaar woont. De getuigen bij het huwelijk zijn enerzijds Dirk van Loon, die officieel namens de ouders van Mathijs toestemming geeft voor het huwelijk en anderzijds Cornelis van Riel, stiefvader van Adriana. (bron: Regionaal Archief Tilburg inv.nr. 018 Tilburg-Goirle, trouwboek 1746-1759, pag.187).

Het wordt een aarzelende en riskante start, het gezin zal uiteindelijk bestaan uit slechts een kind, een zoon:

Hendrikus Mathijs Konings

Hij wordt geboren op 21 januari 1759

Hoe zijn leven verloopt beschrijven we in het familieverhaal "De Pionier" te vinden op website

www.adkonings.com

Mathijs overlijdt

Ook Mathijs is geen lang leven beschoren. In de begraaflijst staat dat hij op 5 mei 1764 wordt begraven. Hij woont op het moment van overlijden aan de Oostheijkant en heeft "*kinder*". Dit is meervoud, maar Mathijs heeft maar een kind. Maar ondanks deze onduidelijkheid is een ding zeker: er woont in mei 1764 maar een enkele Mathijs Konings in Oostheijkant, en dat is onze Mathijs.

Op 20 april 1765 wordt de voogdij voor de 5-jarige Hendrik officieel geregeld en laat moeder Anna een testament opmaken vanwege het overlijden van haar man "*wijlen Mathijs Coninx*".

(Voor meer details over het testament, zie "De Pionier")

Anna hertrouwt

Anna Beijstere hertrouwt na precies een jaar, op 6 mei 1765 met Cornelis Arnoldus de Rooij. Ook in deze huwelijksakte wordt ze aangeduid met "*laatst weduwe van wijlen Mathijs Connix*". De datum van overlijden van Cornelis hebben we kunnen opsporen. Hij overlijdt op 23 juli 1808.

"Cornelis Arnoldus de Rooij, oud 73 jaaren aan de Stokhasselt in No 53 gehuwd geweest zonder kinder na te laten. Overleden den 23^{ste}". (Archiefbestand 15 deelnr. 36. Inv.nr. 036 de begraaflijst Tilburg-Goirle aan over de periode 1804-1810. pagina 64 de maand juli 1808)

Maar is hij wel de Cornelis de Rooij die wij zoeken? Er wordt niet vermeld met wie hij getrouwd is geweest. We

slaan aan het rekenen. In 1808 is Cornelis 73 jaar oud. Hij is dus in 1735 geboren. In 1765 is hij 30 jaar oud en qua leeftijd een perfecte huwelijkspartner voor de 37-jarige Anna. Zijn woonadres past ook in het beeld.

Verwarring

Anna zou volgens de overlijdensakte van haar man Cornelis de Rooij, eerder dan haar man zijn overleden. Maar op de website van het RAT treffen we een archiefstuk aan met de mededeling dat op 22 januari 1769 een huwelijk plaatsvindt:

Bruidegom: Cornelis van Riel. Bruid: Anna Bijsteren.:
(Loon op Zand archiefnr. 491 DTB Loon op Zand 1608-1810 deelnr. 8 doop- en trouwboek Inv.nr. 08 Loon op Zand doop- en trouwboek 1760-1795 (RK) perioderegister 1760-1795 aktenr. 15v datum trouw wet 1769-00-00).

Omdat Adriana vaak Anna wordt genoemd, kunnen Anna Bijsteren en Adriana Beijstere dezelfde persoon zijn.

Ze trouwt met Cornelis van Riel, de zoon van Cornelis van Riel die bij haar huwelijk met Mathijs optreedt als vertegenwoordiger van Anna's ouders. Dat maakt de informatie nog geloofwaardiger. Zijn Cornelis de Rooij en Anna werkelijk gescheiden? Dat lijkt op basis van de toen geldende huwelijksmoraal niet aannemelijk. Na enig zoeken hebben we de oorzaak van de onduidelijkheid opgespoord. Als we het betreffende archiefstuk openen lezen we dat op 22 januari 1769 Cornelis van Riel trouwt met **Maria Croot**. (Getuigen zijn Joannes Bestere en Cornelia Jan Wilmse).

Het "schutblad" bevat dus de naam van een andere bruid dan in de akte zelf staat vermeld. We hebben dat bij het RAT gemeld. Conclusie: Anna hertrouwt niet met Cornelis van Riel jr. (zoon van haar stiefvader) maar met Cornelis Arnoldus de Rooij.

Overlijdensdatum Anna onbekend

Dat is niet het enige raadsel rond Anna. Wel treffen we de naam van Adriana Beijstere aan als doopmoeder van haar kleinzoon Mathijs, zoon van Hendrikus Konings en Maria Elisabeth Putters. Kleine Mathijs wordt op 1 mei 1781 geboren. Op grond van deze informatie kan met zekerheid geconcludeerd worden dat Adriana Beijstere, weduwe van Mathijs Konings, op 1 mei 1781 nog in leven is. In de overlijdensakte van haar zoon Hendrik van 10 september 1820 wordt vermeld dat Adriana overleden is. Zij is dus minstens 53 jaar oud geworden.

We blijven vol verbijstering achter.

Hoe is het in hemelsnaam mogelijk dat een vrouw die door 3 huwelijken een uitgebreid netwerk heeft opgebouwd, zomaar kan verdwijnen zonder een enkel spoor in de archieven na te laten?

ER KOMEN ANDERE TIJDEN

Mathijs heeft een grote en moedige stap gezet door zijn toekomst in het noorden zoeken. Door moederziel alleen naar Tilburg te immigreren vergroot hij zijn levensruimte en wordt stamvader van de Tilburgse tak van de familie Conincx/Konings. We willen het verhaal afsluiten met een korte schets van de veranderingen die aan het eind van de eeuw plaatsvinden in Tilburg. Veranderingen die grote invloed zullen hebben op het leven van Mathijs' zoon en kleinkinderen.

Van fabriekshuizen naar textiel fabrieken

Kort na de dood van Mathijs vindt er in 1766 een verdergaande schaalvergroting plaats, de huizen met weefgetouwen zoals Mathijs er een had, worden fabrieken. Martinus van Bommel opent als eerste ondernemer een textiel fabriek in Tilburg aan de Nieuwe Dijk (de huidige Bis-

schop Zwijsenstraat). In 1782 kopen de Leidse lakenfabrikanten Vreede en Van Marle zowel de Leidse als de Tilburgse vestigingen van Martinus Van Bommel op. In 1783 volgt de opening van de fabriek van de familie Van Dooren en Dams. De Tilburgse wollenstoffenindustrie staat aan de vooravond van een spectaculaire groei.

De Fransen komen

In 1793 plakken de Patriotten onder leiding van Pieter Vreede een pamflet aan de kerkdeur met de aanhef "*Aan het Volk van Nederland*". De Fransen vallen hetzelfde jaar Staats-Brabant binnen maar er volgt nog geen bezetting.

Voor het eerst democratie

In 1795 wordt in Tilburg voor het eerst een dorpsbestuur gekozen. Adriaan van Willigen wordt tot drossaard benoemd. Op 6 juni vergaderen de "*Gecommitteerden van steden en landen van Bataafs Brabant*" in Tilburg. Er wordt voor het eerst een voorlopig gewestelijk bestuur gekozen: Tilburg is eindelijk geen kolonie van de Republiek meer. Op 31 december 1795 wordt de verantwoordelijkheid definitief overgedragen aan de democratisch gekozen: "*Representanten van het Volk van Bataafs Brabant*".

Organisatorische vernieuwingen

In 1698 worden de dorpsfinanciën en de bestuursstructuur drastisch gesaneerd. Jan-Baptist Soffaerts wordt als belastingontvanger aangesteld voor een periode van 10 jaar. Hij stelt onmiddellijk orde op zaken. Er wordt gebroken met het oude systeem van jaarlijks wisselende burgemeesters. Als toppunt van privatisering wordt in 1734 het burgemeestersambt verpacht. Rond 1700 wordt ook de Armeenzorg geseculariseerd. Er mogen voortaan ook katholieke kandidaten als armenmeester worden aangesteld. Het voorkeursrecht voor hervormde bedeeden

brokkelt af. Als gevolg van de verschuiving van de verantwoordelijkheid voor de armenzorg van kerk naar overheid, krijgt het dorpsbestuur krijgt een belangrijke toezichthoudende rol.

Bezoek uit Genk

Henri Moonen uit Genk komt in 1795 naar Tilburg om aan zijn neef Hendrik, zoon van Mathijs, zijn deel uit de erfenis van hun grootvader te overhandigen. Henri is waarschijnlijk het eerste familielid uit Genk dat zijn neef Hendrik en beide achterneven Mathijs en Jan in levenden lijve ontmoet. (Zie voor meer informatie “De Pionier”)

NAWOORD

Op een aantal vragen is geen antwoord gevonden. Wanneer is Mathijs concreet in Tilburg komen wonen en op welk adres? Wanneer is zijn vrouw Anna Beijstere overleden? Ik heb deze vragen voorgelegd aan de deskundigen van het RAT. Op 19 september 2014 laat een medewerkster per e-mail weten geen antwoord te hebben op mijn vragen. Jammer, maar ik denk er niet tegenstaande toch in geslaagd te zijn het leven te schetsen van de stichter van de Tilburgse tak van de familie Konings.

Het leven gaat door. We kijken vooruit en hoe het zoon Hendrik Mathijs en zijn kinderen vergaat, dat kunt u lezen in: het aansluitende familieverhaal “*De Pionier*” .

Zaltbommel
December 2022
Ad Konings

BIJLAGE I.

Gezin Matheus Henckens en Elisabeth Lenaerts

1. Henri Henckens (1697-1785) x Elisabeth Poisten.

Zij krijgen 9 kinderen die allen in Genk worden geboren:

Elisabeth Henckens (1724-1783) trouwt L. Custers

Helena Henckens (1725-1767)

Maria Henckens (1727) trouwt Petrus Panis

Christina Henckens (1729)

Catharina Henckens (1734)

Matheus Henckens (1737)

Laurentius Henckens (1738)

Gertruda Henckens (1741) trouwt G. Lenaerts

Anna Henckens (1744) onze voormoeder

2. Helena Henckens (1725) trouwt Petrus Bollen.

Elisabeth Bollen (1723)

Catharina Bollen (1726)

Christina Bollen (1726)

Anna Bollen

Maria Bollen (1730)

Maria Bollen (1732)

Maria Bollen (1738)

3. Anna Henckens en Laurens Schreurs.

Anna treedt op zeer jonge leeftijd in het huwelijk met Laurentius Schreurs. Laurens wordt in 1681 geboren en overlijdt te Langerlo op 29 augustus 1721. Hij is 18 jaar ouder dan Anna. Anna en Laurens krijgen 3 kinderen, allen geboren in Genk:

4. Aldegondis Henckens (1700)

5. Maria Henckens (1702)

6. Laurentius Henckens (1708)

Van deze 3 laatste kinderen is zeer weinig bekend

BIJLAGE II.

Gezin van Geert Coninx en Helena Lenaerts.

Gerardus (Geer) wordt geboren op 4 mei 1722 te Langerlo. Peter en meter: oom Arnoldus Auwerx, de man van tante Helena Koninx en Maria Koninx; vermoedelijk de jongere zus van vader Henri

Geert trouwt Helena Lenaerts, geboren 5 november 1721 en overleden op 21 februari 1770 te Genk. Huwelijksdatum onbekend. Zij krijgen 7 kinderen.

Kinderen

1. Marie Koninx

Marie wordt geboren op 12 december 1755 in Genk en overlijdt medio 1821 te Kleine-Brogel.

Marie trouwt tweemaal: op 8 oktober 1780 te Zutendaal met Gerard Essers en op 29 april 1798 met Hubertus Vanhengel. Hubertus is weduwnaar van Elisabeth Auwerx (1745-1786) op de Hostard, met wie hij in juli 1768 in Genk trouwt. Zij is de dochter van Arnold Auwerx en Anna Geurden.

2. Anna-Maria Koninx

Anna-Maria wordt geboren op 25 oktober 1756 en overlijdt op 20 november 1826, 70 jaar oud

Peter en meter: oom Anthoon Moonen en Elisabeth Coninx. Anna-Maria trouwt met Michel Smets uit Gruitrode. Zij krijgen 3 kinderen.

a. Anna Maria Smets

Zij wordt in 1790 geboren te Langerlo.

(Peter is oom Henri Moonen, zoon van Anna Coninx en Anthoon Moonen.

Meter is tante Elisabeth Coninx, de jongste zus van haar moeder. Anna-Maria overlijdt op 23-jarige leeftijd te Langerlo in het huis van haar oma Anna Koninx-Henckens zaliger.

b. Gertruda Smets

Zij wordt eind 1795 geboren te Genk.

Doopgetuigen zijn: Egidius Remans, koster en vroedvrouw Catharina Stevens. Er is sprake van een spoedbevalling en nooddoop. Gertrudis blijft echter in leven. Zij trouwt in 1803 met Leonard Severijns en krijgt 2 kinderen met hem. Ze overlijdt, 74 jaar oud in Terboekt.

Nooddoop

Volgens de katholieke leer is een doopsel noodzakelijk om gered te zijn van de erfzonde. Iedereen kan en mag dopen, zelfs een ongelovige. Het is zaak dat er water over een lichaamsdeel wordt gegoten, bij voorkeur het hoofd, onder het uitspreken van de woorden "Ik doop u in de naam van de vader, de zoon en de heilige geest".

c. Anna Smets

Anna wordt 22 februari 1799 geboren te Gelieren (volgens de Napoleontische tijdrekening op "22 pluviôse VII").

(Peter is Willem Smets, waarschijnlijk een broer van haar vader. Meter is Anna Maria Lenaerts, de vrouw van oom Henri Coninx.

3. Martinus Koninx

Hij wordt geboren op 11 november 1758. Verder is er weinig over hem bekend.

4. Lucia Koninx

Zij wordt geboren op 16 maart 1761. Ook over Lucia hebben we weinig informatie.

5. Gertrudis Konincx

Gertrudis wordt geboren in 1764. Ze trouwt op 20 november 1799 met Gillis Rutten. Ze wonen in Zonhoven in de Brughstraat sectie Molen, waar Gertrudis op 4 januari 1839 overlijdt. Gertrudis was spinster, Gilles herbergierschoenmaker.

6. Elisabeth Konincx

Elisabeth wordt geboren op 3 maart 1765. Haar peter en meter zijn oom Martin Lenaerts, broer van haar moeder en Anna Maria Raemen. Elisabeth wordt als "*imbeciel*" vermeld. (G. 40 F. 88b)

7. Henri Konincx

Henri wordt geboren op 27 oktober 1761. Peter en meter zijn: halfoom Gerard Schreurs, zoon uit het eerste huwelijk van zijn moeder, en Catharina Bollen, dochter van tante Helena Henckens getrouwd met Peter Bollen.

Als de geboortedata kloppen wordt Henri iets te vroeg geboren. Zijn zus Lucia komt ter wereld op 16 maart 1761 en Henri op 27 oktober van hetzelfde jaar. Henri trouwt op 29 april 1794 met Anna Maria Bot (1768). Het huwelijk is van zeer korte duur. Anna Maria overlijdt op 15 november na een huwelijk van 7 maanden in het kraambed. Ze wordt slechts 26 jaar oud.

Op 16 juni 1795 hertrouwt Henri met Anna Maria Lenaerts. Zij wordt geboren op 21 augustus 1773. Er worden uit dit tweede huwelijk 4 kinderen geboren.

Henri overlijdt in 1809 op 48-jarige leeftijd. Zijn vrouw overlijdt op 20 juni 1820 te Langerlo. Henri gaat in 1795 naar Tilburg op bezoek bij zijn neef Hendrik Koning om hem zijn deel uit de erfenis van zijn grootvader Gerardus Konincx te overhandigen.

Kinderen:

a. Anna Konincx

Anna wordt geboren op 25 juli 1797. Peter en meter zijn Laurent Lenaerts en Christina Lenaerts. Anna trouwt op 28 april 1828 te Genk met Matheus Schreurs. (1798-1844) Zij overlijdt op 25 juni 1882 te Langerlo.

b. Gerard Konincx

Geert wordt geboren op 3 oktober 1799. Peter en meter zijn Jan Lenaerts en Gertrude Coninx. Hij trouwt op 2 juli 1833 Maria Elisabeth Willems. (1809-1867). Gerard overlijdt op 31 mei 1888 te Langerlo.

c. Antoon Konincx

Antoon wordt geboren op 11 maart 1801 te Langerlo. Peter en meter zijn Jan Lenaerts en Lucia Lenaerts. Antoon trouwt met Anna Christina Broux (1800-1840) Hij overlijdt op 20 april 1884 te Sledderlo.

d. Peter Konincx

Peter wordt geboren op 14 maart 1803. Peter en meter zijn Peter Lenaerts en Anna Maria Poisten. Peter trouwt met Maria Elisabeth Degreeve.

e. Maria Catharina Coninx.

Maria wordt geboren op 26 april 1806. Ze trouwt op 14 oktober 1831 te Genk met Hubert Vandermaesen (1786-1853)

Op 1 maart 1778 hertrouwt Geert op 56-jarige leeftijd met de even oude Maria Coninx, weduwe Tempels, geboren op 24 oktober 1727. Maria Coninx is geen familie. Geert overlijdt op 29 januari 1798, Maria op 8 april 1798.

Bijlage III.

Gezin Anna Koninx en Anthoon Moonen.

Anna, de oudste zus van Mathijs, wordt geboren op 14 maart 1724 en overlijdt op 2 augustus 1801 te Genk. Haar peter en meter zijn Gerardus Smeets en Maria Lenaerts. Ook ene Johanna Lovermans/Laermans wordt als doopgetuige ingeschreven in het doopregister.

Anna trouwt met Anthoon Moonen. Antoon wordt te Genk geboren op 9 mei 1717 en hij overlijdt daar op 22 februari 1775.

Kinderen

Anna en Antoon wonen heel hun leven in Genk-Langerlo en krijgen 5 kinderen: 1 dochter en 4 zonen.

a. Catharina Moonen.

Catharina wordt geboren op 15 mei 1753 te Langerlo. Peter en meter zijn oom Gerard Coninx en tante Catharina Moonen.

b. Henricus Moonen

Henricus wordt geboren op 15 december 1755 te Genk-Langerlo en overlijdt daar op 4 augustus 1811. Zijn peter en meter zijn Lambert in de Steghe en Elisabeth Poisten, getrouwd met Hendrik Henckens.

Henri trouwt 6 mei 1781 met Elisabeth Coninx. Elisabeth overlijdt een aantal jaren later op 10 oktober 1788 te Langerlo. In het korte huwelijk worden 3 kinderen geboren. Op 3 maart 1784 komt een tweeling ter wereld: Anna Maria en Gertrudis. Beide meisjes overlijden dezelfde dag, na tijdig te zijn gedoopt.

In 1786 wordt dochter Anna Catharina geboren (+1834) Zij blijft in leven en trouwt op 15 juli 1813 met Arnold Lenaerts (1791-1856). Zij krijgen 8 kinderen.

Henri hertrouwt op 11 juli 1790 met Helena Geurts (1758-1828). Zij krijgen 3 kinderen. Alleen zoon Martinus blijft leven en groeit op. Hij overlijdt op 51-jarige leeftijd in 1848, ongehuwd en kinderloos.

c. Martinus Moonen

Martin wordt geboren 8 maart 1757/1758 Peter en meter zijn Jan Lenaerts en Maria Broux. We gaan ervan uit dat Martinus voor 10 maart 1768 overlijdt.

d. Cornelius Moonen

Cornelius wordt geboren 6 oktober 1760. Doopgetuigen zijn Gerard Schreurs per Theodoor Broux en Maria Lenaerts. Cornelius overlijdt op 19 januari 1775.

e. Martinus Moonen

Hij wordt geboren 10 maart 1768.

Bijlage IV.

Gezin Hubertus Beijstere en Anna Corste Kroot.

1. Henricus Beijstere

Hij wordt gedoopt op 27 maart 1720. Doopgetuigen zijn Hyacinth Beijstere en Adriana Corste Kroot. Henricus trouwt met Joanna Peter de Cleijn.

2. Angela Bijster

Zij wordt gedoopt op 23 januari 1722. Doopgetuigen: Sebastiaan van den Hove en Anna Henricus Bijster.

3. Gertrudis Beijstere

Zij wordt gedoopt op 04 januari 1724.

Getuigen: pastor Hyacint de Leuw en Johanna Verhoeve.

4. Anna Aldegonda Beijstere

Zij wordt gedoopt op 27 mei 1726. Doopgetuigen zijn Adrianus Beijstere en Catharina Jooste. Anna Beijstere trouwt Henricus Peter Croot.

5. Adriana (Anna) Besters

Zij wordt, gedoopt op 13 september 1728. Getuigen zijn Judocus Henrickse Croot en Johanna Bast. van den Hove. Zij trouwt in 1757 met Matheijs Konings en hertrouwt in 1765 met Cornelis Arnoldus de Rooij.

6. Maria Beijstere

Zij wordt, gedoopt op 17 april 1731.

7. Christiaan Hubertus Beijstere

Hij wordt gedoopt op 9 juli 1733 en trouwt op 29 januari 1758 met Marcellina (Mechelina) Schalken uit Oisterwijk.

8. Joannes Beijstere Hij wordt gedoopt op 9 januari 1739 en trouwt op 26 mei 1754 met Maria Klaas Hamers.

Bijlage V.

Bokkenrijders: misdaad en magie, feit en fictie.

In de periode tot rond 1745 trekken vele groepen zogenaamde schelmen rond in vooral de Antwerpse Kempen en Limburg. Het is een bonte mengeling van nomaden zonder beroep, zonder familie en zonder vaste verblijfplaats. De groep bestaat uit bedelaars, landlopers, zigeuners, Walen, Joden en kinderen van soldaten. Zij veroorzaken een vloedgolf van misdaden. Ze opereren in de regel 's nachts in bendeverband. Tijdens hun gewapende rooftochten martelen ze erop los tot hun slachtoffers de schuilplaats van hun geld hebben opgebiecht. Het gerecht slaat met harde hand terug met klopjachten en folteringen om beken tenissen af te dwingen. Er wordt zwaar gestraft om de bendes af te schrikken.

De situatie wordt in 1774 nog dreigender en beangstigender tijdens een proces in het plaatsje Wellen, gelegen in de fruitstreek Haspengouw in het zuiden van het huidige Belgisch Limburg. Ene Johan van Muysen staat terecht voor afpersing en godslastering. Hij heeft een brandbrief onder de deur van een boer geschoven. Daarin staat dat de boerderij zal worden platgebrand als er geen geld zal worden gegeven. Van Muysen stelt zich voor als "bokkenrijder" waarbij hij drie keer het woord "duivel" en vele krachttermen gebruikt. Hij opereert op eigen houtje en gebruikt de bedreigingen enkel om zijn eisen kracht bij te zetten. Uit de procesverslagen blijkt dat uiteindelijk bijna de helft van de bewoners beschuldigd wordt lid te zijn van de bokkenrijders. In het overgrote deel van de gevallen beschuldigt men elkaar om aan folteringen te ontkomen.

De eerste vermelding van de term “bokkenrijders” (bockereyders) komt voor in het boekje *“Oorzaeke, bewys en ontdekkinge van een goddelooze, bezwoorne bende nagtdieven en knevelaers binnen de Landen van Overmaeze en aenpalende landstreeken”* in 1779 geschreven door pastoor A. Daniels van de parochie Schaesberg bij Heerlen. Hij kent de veroordeelde bendeleden persoonlijk en blijkt goed op de hoogte van de procesvoering.

De processen tegen bokkenrijders onderscheiden zich van “gewone” processen, doordat er in veel gevallen een zogenaamde “goddeloze eed” in voor komt: *“Ik zweer God af en de duivel aan”*. Deze eed zou ontstaan zijn in de “Landen van Overmaas” en zijn overgewaaid naar Loon. Het veroordelen van mensen vanwege een goddeloze eed kan vergeleken worden met de heksenprocessen in Europa (1450-1750). De vervolging is meedogenloos, zelfs naar de normen van die tijd. Via foltering worden bekentenissen afgedwongen, waaruit zou blijken dat het zou gaan om grote goddeloze bendes, die niet hard genoeg gestraft kunnen worden.

Te gortig

De drossaards en de schouten en hun manschappen maken zo fanatiek jacht op vermeende bendes dat het eind zoek raakt. De eindeloze klopjachten en arrestaties roepen verzet op van juristen en bestuurders. Enkele voorbeelden:

Procureur Gaspard de Limpens schrijft in 1774 over de folterbekentenissen: *“Hun verklaringen staan bol van tegenstrijdigheden, variierende versies en inbreuken op de logica en de wetten van de zwaartekracht. Ze zijn te hard gestraft en het meerendeel is onschuldig. De tortuur doet de ondervraagden bekennen wat justitie wil horen”*

Op 22 augustus 1775 schrijft Jan Walraven van Weldere, Voogd van Valkenburg, aan Adrien Louis Pelerin, de luitenant-Voogd het volgende: *“Ik geloof Mijnheer dat de maatregelen die men in werking zou kunnen stellen vanaf nu zouden zijn dat de Heer Drossaard geen aanhouding verricht zonder vooraf van de Schepenen van Valkburg een arrestatiebevel te hebben verkregen. Dat in een decreet tot tortuur slechts zal worden toegestemd op de meest duidelijke bewijzen en dat men zelfs dan de menselijkheid in acht zal houden, en dat men er geen vrolijk feestje van maakt, en dat wanneer een crimineel de tortuur heeft doorstaan, dat men niet tot hervatting overgaat zonder nieuwe aanwijzingen. Ik heb gemerkt dat iedereen, vooral de Prins van Oranje, verontwaardigd is over de barbaarsheid waarmee men tegen de ongelukkigen procedeert”*.

Limburg heeft de bedenkelijke eer de laatste Europese regio te zijn waar dergelijke bijgelovige, juridische processen zich massaal afspeelden.

BIJLAGE VI.

Notariële akte bij huwelijk van Anna Bijsteren

Alsoo Adriana Huijbert Bijsteren, laatst weduwe van wijlen Matthijs Coninx bij de welke sij egtelijck geprocreert heeft een kint met naame Hendrik out ses jaaren (...) 't is nu sulx dat deselve naar wederom ten anderen Huwelijk begeven wil met Cornelis Arnoldus de Rooij

Derhalven soude sij ingevolge (...) locaal verobligeert weesen met haar kint af te deelen maar gemerckt sij geene erfgoederen is hebbende en op heeden voor Heeren Scheepenen alhier heeft staat ende inventaris met (...) der haars meubelaire en andere roerende goederen waar bij komt te blijcken dat haare (...) meubelaire en andere roerende goederen komen te (...) eene somme van hondert ses en dertig guldens, dertien stuijvers en aan lastige loopende schulden eene breeder op voorsz inventaris vermeld allent welcke klaar komt te blijcken dat de erfdeeling hier niet wel plaats kan grijpen om het welke voor te komen soo sijn op heden voor (...) gekomen en de gecompareert den voorn. Cornelis Arnoldus de Rooij en Adriana Huijbert Bijsteren Bruidegom en Bruid ter Eenre Hendrik Huijbert Bijsteren als momboir en Cornelis Hendrik Goossens als Toesiener over het minderjarig kint ten andere seijde dewelcke verklaarde met den anderen aangegaan en gemaakt te hebben een minnelijck en de vriendelijck accoort- contract en de Transactie in maniere als volgt;

Te weeten dat de eerste van de Tweede comparanten hebben aangenoomen het voorsz kint op te brengen ende te alimenteeren in cost en de drank kleeding tot dat het

selve sal gekoomen weesen tot mondige dagen, huwelijck ofte ende als dan aan hetselve uijt te keren eene somme van Tien guldens waar sij eerste comparanten sullen hebbende in vollen vrien eigendom blijven behouden de voorschreve (...) meubilaire en andere roerende goederen mits betaalende de lastige loopende schulden des boedels geene uijtgesondert.

Verder is geconditioneerd dat naa doode van haar beijden eerste comparanten alle hunne als dan naar te latene goederen egalijck sullen gepart ende gedeelt worden soo wel bij het voorsz voor als de in deesen Huwelijck te verweckene nakinderen en capitum hoeft voor hoeft (...) uitgenoomen dat het voorn: voor en de te verweckene nakinderen ieder voor haar te behouden sullen de erfgoederen haare vaders zijden aan te sterven alle welke comen (...) remuniteerende verbindende

(...) een niet te ontcijferen woord.

Samenvatting

Voor Anna trouwt wil ze haar bezit delen met haar kind Hendrik die dan 8 jaar oud is. Anna heeft geen onroerend goed, alleen wat meubilair, waarde 136 gulden en 13 stuivers, exclusief lopende schulden. Er kan eigenlijk niet gedeeld worden. Partijen komen tot een minnelijke schikking. Er wordt afgesproken dat Anna en haar nieuwe echtgenoot Cornelis de Rooij, aan Hendrik kost, kleding en inwoning zullen garanderen tot hij volwassen is of in het huwelijk treedt. Mochten er kinderen worden geboren dan zullen zij erfgenamen van hun vader zijn.

Notariële akte opgemaakt ter gelegenheid van het huwelijk van Adriana Bijsteren en Cornelis de Rooij op 20 april 1765.

